

Igor CIOBANU, Artur COTRUȚĂ,

## INFRACTIUNILE PASIBILE DE RĂSPUNDERE PENALĂ ÎN DREPTUL MEDIEVAL ROMÂNESC DIN STATELE EXTRACARPATICE

**Cuvinte-cheie:** *infracțiuni, răspundere penală, drept medieval românesc, Moldova, Țara Românească.*

Lupta împotriva crimei în înțelesul larg de faptă vătămătoare săvârșită de un om asupra altui om s-a dus în întreaga istorie a societății umane și a cunoscut, de-a lungul veacurilor, importante mutații în ceea ce privește ideile referitoare la rostul și justificarea, iar problema individualizării sancțiunilor de drept penal se află implicată în toate doctrinele penale care mai cu seamă în ultimele două secole, începând de la constituirea școlii clasice, au marcat evoluția politicii penale. De aceea pentru o mai profundă înțelegere a problemelor teoretice pe care le ridică individualizarea pedepselor, precum și pentru fixarea pozițiilor dreptului nostru penal referitor la pedeapsă, la scopul, esența și fundamentul ei în raport cu diverse idei privitoare la represiune prezente în diverse izvoare de drept și sisteme de politică penală existente la diferite perioade de dezvoltare existente, o înfățișare, chiar sumară, căci prin forța lucrurilor, ea nu poate fi decât simplificatoare și schematică a acestor concepții ni se pare binevenită. Istoria certifică evoluția conceptului de pedeapsă. De-a lungul anilor, rolul acesteia a fost înțeles deseori eronat. Timp îndelungat, legiuitorii și filosofii s-au închinat pedepsei, considerând-o drept temelie a societății o necesitate imperativă, cu toate că nu prea salutată și agreată grație fricii pe care a inspirat-o totdeauna<sup>1</sup>.

Dreptul cutumiar diviza infracțiunile în grave sau mari și ușoare sau mici. Limitele dintre acestea nu erau precizate, de aici și posibilitatea interpretărilor și abuzurilor din partea celor chemați să le aplice. Din documentele vremurilor de atunci se poate trage concluzia că infracțiunile grave erau îndreptate împotriva intereselor statului și ale feudalilor, iar cele ușoare erau vechile fapte incriminate de regulile cutumiare. Infracțiunea era tratată ca o faptă ilegală care aduce daune materiale, fizice, morale, sfatului, domnitorului și persoanelor fizice<sup>2</sup>.

Subiecți ai infracțiunii puteau deveni numai oamenii liberi. Dreptul penal al epocii cunoștea noțiuni ca: recidiva, legitima apărare, circumstanțe atenuante și circumstanțe agravante. Nu era recunoscută noțiunea de coparticipare; toți

---

<sup>1</sup> Grama Mariana, Daniel Martin, *Istoricul apariției și evoluției măsurilor alternative privațiunii de libertate în Republica Moldova*, în *Studia Universitas. Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova*, Chișinău, 2007, nr. 6, p. 94.

<sup>2</sup> Aramă Elena, Coptileț Valentina, *Istoria Dreptului Românesc*, CEP USM, Chișinău, 2012, p. 63.

participanții indiferent de gradul de implicare erau pedepsiți la fel. Ca circumstanțe atenuante se considera:

- vârsta minoră sau cea înaintată;
- defecte psihice;
- săvârșirea infracțiunii în stare de ebrietate;
- săvârșirea infracțiunii de către un nobil;
- săvârșirea infracțiunii din mânie;
- săvârșirea infracțiunii dacă obiceiul țării permitea răzbunare;
- ascultarea de ordine;
- slăbiciunea fizică;
- somnul;
- dragostea care era echivalată de normele juridice cu beția;
- binele anterior de infractor sau de strămoșii victimei<sup>3</sup>.

Circumstanțe agravante se considerau atentatul la viața domnitorului și a boierilor.

Organizatorul infracțiunilor era pedepsit conform normelor juridice ale epocii și era considerat că mai gravă este organizarea infracțiunii decât sfatul dat pentru realizarea crimei. Organizatorul infracțiunii era cercetat și sancționat asemeni inculpatului. Normele juridice sancționau organizarea crimei, instigarea pentru comiterea crimei, oferirea armelor și sumelor de bani pentru realizarea infracțiunii<sup>4</sup>. Persoanele care știau despre comiterea unei infracțiuni și nu informau organele de stat, erau considerați ca coparticipanți sau organizatori sau cel puțin profitori ai abaterii, ai încălcării. Cazurile de complicitate erau sancționate în funcție de obiectul infracțiunii.

În situațiile când infractorul era prins asupra faptului sau la locul crimei era obiceiul de a aplica o pedeapsă mai gravă.

Ca ordinea în țară să nu fie tulburată și domnul să nu fie nevoit să exercite mereu răzbunările supușilor lui, el începe să ia din vreme unele măsuri pentru a preveni infracțiunile. În unele hrisoave prin care se tranșează procese vedem că domnul inserează clauze cu următorul conținut: “cine ar începe din seminția lor contra lui Petru sau contra copiilor lui cu aceste sate cu omor, cu sfadă, sau oricare răutate acela să ne plătească 60 de ruble de argint curat”. Domnul spre a împiedica comiterea infracțiunilor, stabilește de la început răspunderea pentru cazul unei vendete posibile și fixează și sancțiunea, o sumă de bani destul de mare pentru acele timpuri. Pentru a preveni tulburarea liniștii publice, domnul lua măsuri cu caracter general. Obligația de protecție și apărare pe care o are față de supuși și dispozițiile de a menține pacea, pentru a preveni răzbunările, dar ca infracțiunile private să capete ceea ce se numește astăzi publicitate, aceste infracțiuni intră treptat în cadrul infracțiunilor publice<sup>5</sup>. Dreptul penal românesc medieval își are originea de la moștenirea romană transmisă

<sup>3</sup> *Enciclopedia Românei*, vol. I, Asociația Științifică Pentru Enciclopedia României, București, 1938, p. 398.

<sup>4</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei RPR, București, 1961, p. 181.

<sup>5</sup> Costăchel V., Panaitescu P.P., Cazacu A., *Viața Feudală în Moldova și Țara Românească*, Editura Științifică, București 1957, pp. 468-469.

prin tradiția orală, ca mai apoi să fie influențat de către dreptul bizantin (roman-grec) prin filiera slavonă.

### *Infracțiuni contra statului*

Infracțiunile contra statului sunt fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care lezează, în mod exclusiv sau în principal, relațiile sociale cu privire la activitatea normală a autorităților publice<sup>6</sup>.

Infracțiunile contra statului se sancționau pentru a apăra bazele organizării de stat, toți supușii erau obligați să servească cu dreptate și credință pe suveranul lor și să-i asculte poruncile lui. Structurile statului erau pilonii administrativi ai statelor, în special în evul mediu când nu era separarea puterilor în stat, fiecare celulă și funcționar din aparatul administrativ se afla în serviciul monarhului cu misiunea nobilă de a-i garanta și asigura tronul, guvernarea și continuitatea dinastiei. Infracțiuni contra statului erau considerate: trădarea domnului, lovitura de stat, neascultarea și neîndeplinirea slujbei drepte și credincioase a supușilor.

*Înaltă trădare* cunoscută și ca hiclenie, viclenie, viclesug, hainie. Subiecții ai acestei infracțiuni erau de obicei boieri care încălcau jurământul de credință prestat la înscăunarea domnului, marcând detronarea lui și înscăunarea unui alt domn. Obiectul infracțiunii a hicleniei era orice încercare sau tentativă directă și indirectă de încălcare a jurământului de vasalitate, depus de boieri în genunchi la urcarea pe tron a noului Domn. Jurământul de credință reprezenta omagiu de vasalitate care era încheiat între senior și vasal, fiind un contract bilateral de acordare a protecției din partea seniorului în raport cu prestarea serviciului militar și garantarea loialității de către feudal. Pentru înaltă trădare erau pedepsite și încercările de comploturi care se soldau cu eșec, chemarea la nesupunere, orice încercare de atentare la persoana domnitorului sau moștenitorul acestuia. La 1519 se considera ca hiclenie fapta comisă de Radu din Vai care a tuns niște oi din ocina domnească, fără a fi anunțat Domnul sau dregătorii<sup>7</sup>. Tot hiclenie era fuga boierilor din țară cu scopul de a unelti împotriva domnitorului.

Ca pretext pentru intentare a unui proces de hiclenie putea să fie folosit și pretextul de a părăsi țara fără încuviințarea și înștiințarea Domnului. Boierii fugari care părăseau țara reprezentau un pericol pentru Domn, ei se adunau în jurul unui pretendent și puneau la cale răsturnarea conducerii statului. Cel mai adesea boierimea a fost învinuită de necredință față de domnie ca exprimare a legăturii personale dintre vodă și supușii săi. Nu în toate cazurile de hiclenie boierii au săvârșit aceleași fapte, unii au purtat vina de ridicare a sabiei asupra Domnului sau de închinare către un pretendent la tron, cerând sprijin extern sau pârând la poartă, alții nu au îndeplinit

<sup>6</sup> Brînză Sergiu, Stati Vitalie, *Drept Penal. Partea Specială*, vol. I, F.E.-P "Tipografia Centrală", Chișinău, 2011, p. 946.

<sup>7</sup> Ureche Grigore, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ediție îngrijită studiu introductiv indice și glosar de P.P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955, p. 143.

porunca domnească pe câmpul de luptă sau au luat calea pribegiei<sup>8</sup>. Orice înțelegere de ridicare asupra domnului se făcea în secret, de către un grup de boieri cu interese comune, care cel mai adesea erau rude. Sfatul acestora după cum ne spune cronica, avea loc de obicei seara la vreuna din gazdele boierilor sau cu prilejul a vreunei întruniri de-a lor, spre exemplu nuntă, departe de ochii și urechile Domnului. Cei prezenți la „*vorovă*” se legau cu giurământu să ție taina<sup>9</sup>. Trădarea de domn și de țară se suprapuneau în mentalitatea epocii. Către sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor hiclenia nu se raporta numai la trădarea boierilor față de domn, ci și față de țară și puterea suzerană.

Noul concept de *hainie* provine de la turcescul *hayn*, având același sens de trădător necredincios. Prin extensie hiclean era considerat cel care întocmea urice false, sluga necredinciosă a boierului, călugării care își lepădau rasa, soția față de soț și viceversa. Viclenia devenea orice rupere a unui jurământ, a unei legături de credință<sup>10</sup>. Într-o epocă în care elementul masculin a dominat, existau totuși și femei cu averi, care aveau un rol important în politica internă a statelor românești, fiind în relații cu neamuri boierești, acestea în unele cazuri aveau un cuvânt greu de spus în politică. În documente s-a păstrat doar un singur caz când o femeie era învinovățită de trădare și aceasta se numea Marușca, sora soției lui Ștefan Vodă, fratele lui Ilie Vodă, fiind considerată un pericol.

*Lesmarestarea* era sudalma adresată domnului pentru a ponegi acțiunile acestuia sau persoana acestuia. *Lesmarestarea* consta în adresarea criticilor persoanei Domnitorului.

*Osluh* era o infrațiune de nesupunere și neascultare a poruncilor domnești. De obicei în hrisoavele din Țara Românească se dispune “cine se va încumeta să dăuneze cu ceva ... (va primi) pedeapsă și urgie de la domnia mea ca violator și neascultător al hrisoavului domniei mele”. În hrisoavele Moldovei se ordona: “iar cine va încerca să ia de la ei orice, acesta este potrivnic nouă și cărții noastre”. Aceste clauze stereotipe din actele domnești arată că cine nu va executa o poruncă urmează să fie pedepsit pentru neascultare. Cum toată viața administrativă, judecătorească și fiscală a țării era bazată pe porunci sancționate, în hrisoave sunt foarte multe slugi numite osluhari. Există un întreg aparat administrativ care se ocupa cu constatarea și sancționarea infrațiunii de osluh. S-au descoperit un șir de hrisoave în care domnii acordă scutiri de gloabă, de tretină și osluh<sup>11</sup>. Recidiva neascultării poruncilor domnești în unele cazuri se pedepsea ca hiclenia. Încălcarea obligațiilor și poruncilor domnești de către dregători se califica și sancționa ca osluh. În sfera neascultării poruncilor domnești intrau conflictele cu caracter civil penalizate și delictele de serviciu.

---

<sup>8</sup> Popescu Alexandra-Marcela, *Cîteva considerații privind învinuirea de hiclenie în Moldova Medievală*, în *CI*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2010, pp. 244-245.

<sup>9</sup> Ureche Grigore, *op. cit.*, p. 200.

<sup>10</sup> Popescu Alexandra-Marcela, *op. cit.*, în *CI*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2010, p. 235.

<sup>11</sup> Costăchel V., Panaitescu P.P., Cazacu A., *op. cit.*, Editura Științifică, București, 1957, pp. 477-478.

*Delapidarea banilor domnești* era o infracțiune gravă ce consta în însușirea banilor de către dregători aflați în gestiunea lor sau în administrarea lor din visteria statului sau colectați în urma impozitelor și achitării vamilor<sup>12</sup>.

*Falsificarea actelor* era o infracțiune gravă care atenta la instituțiile domniei și a persoanei domnului, actele false erau văzute ca acte de nesupunere<sup>13</sup>. Hrisoavele false se scriau pentru a obține prin înșelăciune domenii, trecerea vămilor fără plată, etc. Falsificatorii de documente și hrisoave erau considerați dușmanul numărul unu al domniei și instituțiilor domnești, deoarece prin redactarea unui document și aplicarea ștampilei pe uric, se atenta la legalitatea și dreptul Domnitorului care era uns de Dumnezeu prin mitropolit de a fi pe tronul țării cu coroana pe frunte și însemnele puterii pentru a governa supușii. Dreptul de a întocmi un hrisov și aplica ștampila era exclusiv doar al Domnului.

*Calpuzanul* era o infracțiune gravă ce consta în falsificarea banilor și punerea lor în circulație, normele juridice ale epocii motivau gravitatea infracțiunii ca o sudalma la adresa domniei și instituțiile ei și furt. Fabricarea banilor era o infracțiune care punea la dubiu legitimitatea domniei, deoarece dreptul de a bate monede era exclusiv al Domnitorului, pe monede fiind imprimate pe revers și anvers chipul domnului și stema statului sau a Domnului. Fabricarea banilor falși și punerea lor în circulație era o infracțiune de aceeași natură doar că se diferențiază obiectul crimei.

În pravila lui Matei Basarab sunt date ca trei metode de a falsifica banii cunoscuți și ca bani răi:

- 1) Amestecarea metalului aur cu argint/cupru sau argint cu cupru.
- 2) Monedele erau roase pierzând din greutate.
- 3) Schimbarea chipului, stemei și numelui pe monedă<sup>14</sup>.

*Judecătoria strâmbă* era o infracțiune gravă ce constă în soluționarea greșită a unui litigiu din motive de corupție, relații de rudenie, conflict de interese sau compătimirea unei părți<sup>15</sup>.

*Abuz de putere* era considerată o infracțiune gravă ce consta în depășirea atribuțiilor sale<sup>16</sup>.

### ***Infracțiuni contra administrației și justiției***

Administrația reprezintă organe ale puterii de stat competente să ia măsuri și să emită dispoziții cu caracter obligatoriu. Încălcarea autorității organelor puterii de stat

---

<sup>12</sup> Cantemir Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2001, p. 146.

<sup>13</sup> *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului*, vol.II, Editura Științifică, București 1958, p. 702.

<sup>14</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962, pp. 121-122.

<sup>15</sup> Cantemir Dimitrie, *op. cit.*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2001, p. 146.

<sup>16</sup> Costin Miron, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă Încoace*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1944, p. 70.

subminează încrederea de care aceste organe trebuie să se bucure, slăbește capacitatea de acționare a acestor organe, diminuează credibilitatea de care trebuie să se bucure în fața populației acțiunile acestor organe<sup>17</sup>. Justiția este o valoare morală, un element al conștiinței sociale prin intermediul căreia oamenii, clasele, grupurile sociale realizează un act apreciativ asupra raporturilor statornicite într-o anumită societate, asupra instituțiilor respective, în lumina unei anumite concepții filosofice despre lume, despre idealul social de clasă și prin prisma a ceea ce consideră clasa, societatea respectivă a fi bine, drept și moral pentru un om, pentru societate<sup>18</sup>.

*Neascultarea (osluh)* neexecutarea unei hotărâri judecătorești, sau nesupunerea față de poruncile unor funcționari domnești.

*Jurământul mincinos* cunoscut și ca mărturie strâmbă sau limba strâmbă<sup>19</sup>. Jurământul strâmb era o infracțiune ușoară ce consta în prezentarea unei declarații mincinoase de către martor sau partea vătămată. Cel mai vechi izvor muntean în care se vorbește de jurământul fals este Statutul Făgărașului. În Moldova mărturia mincinoasă e pomenită prima oară în Tratatul moldo-polon din 1540. În conformitate cu acest tratat, cine a jurat de trei ori fals și vrea să jure și a patra oară nu va admis la jurământ.

### ***Infracțiuni contra vieții***

Infracțiunile contra vieții sunt fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care vatamă sau pun în pericol - în mod exclusiv sau în principal - relațiile privitoare la viața sau sănătatea persoanei<sup>20</sup>.

*Omorul* era considerat de către instituțiile statale medievale și societatea acelei epoci ca o crimă gravă. Răzbunarea prin sânge a unei crime pentru altă crimă se considera un lucru firesc și nu are de ce să intervină instituțiile statale. Aceasta era concepția dominantă în materie penală, în evul mediu până la apariția instituțiilor statale în frunte cu monarhul. Odată cu apariția puterii domnești lucrurile se schimbă. Una dintre obligațiile Domnului față de supuși era de a-i apăra și proteja, vătămarea sau asasinatul erau reprimite de organele puterii. Cutumele juridice au fost preluate de la popor și legiferate de către Domn și instituțiile domnești în soluționarea unui homicid, calificau gravitatea infracțiunii și analizau probele. Homicidul era o infracțiune gravă, prin lipsirea de viață intenționată a victimei. În societatea medievală românească nimeni nu avea dreptul de a lua viața cuiva, deși sunt cunoscute un șir de exemple când se realizau omoruri, societatea a reacționat dur stârnind legende și mituri despre criminalii legendari, ocolind zonele unde se depistau cadavre. Omorul unui prunc era o infracțiune foarte gravă și era considerată mai

---

<sup>17</sup> Brînză Sergiu, Stati Vitalie, *Drept Penal. Partea Specială*, vol. I, F.E.-P "Tipografia Centrală", Chișinău, 2011, p. 946.

<sup>18</sup> *Ibidem*, p. 672.

<sup>19</sup> Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, 2, Fundația Regală pentru literatură și artă, București, 1943, p. 498.

<sup>20</sup> Brînză Sergiu, Stati Vitalie, *op. cit.*, vol. I, F.E.-P "Tipografia Centrală", Chișinău, 2011, p. 123.

gravă decât uciderea unui matur și anume bărbat în puteri. Omorul cu folosirea otravei era considerată o infracțiune gravă<sup>21</sup>. Crima realizată cu scopul de a opri pe hoț de a sustrage bunurile proprietarului nu se sancționa. Persoanele care aveau în posesie otravă erau bănuite de omor prin otrăvire. Competența de judecare a acestei infracțiuni ținea de autoritatea domnească. În Pravila *Îndreptarea Legii* a domnului Matei Basarab erau patru tipuri de infracțiuni de omor:<sup>22</sup>

- 1) Omor din extrema necesitate și legitima apărare;
- 2) Omor din imprudență;
- 3) Omor săvârșit în stare de afect;
- 4) Omor intenționat.

Nu se pedepseau ca ucigași: cel care-și omoară soția sau fiica surprinse în flagrant delict, victima care se afla în legitimă apărare, femeia sau fecioara care comiteau homicid sau răni violatorului<sup>23</sup>.

*Patricidul* era o infracțiune ce consta în suprimarea vieții părinților, copiilor sau a fraților. Infracțiunea de atentat la viața unui membru al familiei era considerat faptă destul de gravă.

### ***Infracțiuni contra integrității corporale***

În această categorie intrau toate infracțiunile ce țin de vătămarea integrității corporale, conform documentelor vremii erau răni simple, lovituri cu palma, toiaș, precum și slujire de orice fel ce lăsa ca urmă orice fel cicatrice sau urmă. Într-un hrisov a lui Ștefan cel Mare din 1467 se pomenește pentru prima oară de răni sângeroase și răni vinete, adică lovituri și răni simple. Deși faptele nu reprezintă gravitate pentru epoca medievală, totuși sunt mai multe cazuri care ne arată că aceste fapte erau considerate ca delcitate și erau sancționate<sup>24</sup>.

### ***Infracțiuni contra familiei***

În țările române erau protejate femeile de infracțiunile ce țin de violența în familie, surprinzător în ceea ce ține de materie civilă, acestea aveau puține drepturi. Se știe că în perioada prezentată femeile aveau puține drepturi erau asuprite în familie și desconsiderate în societate. Normele acelor timpuri nu conțin nimic despre situația când bărbatul era victimă, în schimb femeile erau puțin protejate de legislația acelor timpuri.

Vrăjmășia. În această infracțiune erau incluse mai multe tipuri de infracțiune toate însumate constau în maltratarea femeii de către bărbat și anume:

<sup>21</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei RPR, București, 1961, p. 90.

<sup>22</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei RPR, București, 1962, pp. 234-235.

<sup>23</sup> *Enciclopedia Românei*, vol. I, Asociația Științifică Pentru Enciclopedia României, București, 1938, p. 398.

<sup>24</sup> Costăchel V., Panaitescu P.P., Cazacu A., *op. cit.*, Editura Științifică, București, 1957, p. 493.

- Când soțul îi provoca soției suferință fizică soldată cu vătămarea ușoară și integritatea sănătății și a integrității corporale
- Când soțul în momentul în care îi provoca victimei răni, aceasta din urmă simțea că va fi omorâtă avea dreptul să fugă de acasă.
- Când soția avea urme și răni provocate de arme, în urma loviturilor aplicate de soț.
- Când soțul își ținea soția închisă, în locuri special amenajate<sup>25</sup>.

### *Infrațiuni contra patrimoniului*

În terminologia legii penale, noțiunea de patrimoniu are exact același înțeles care îi este dat în terminologia dreptului civil: “totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale, privite ca o sumă de valori active și pasive”. Referitor la caracterizarea rolului și locului patrimoniului, privit în primul rând, ca valoare socială fundamentală acesta reprezintă o condiție de participare la raporturile juridice de ordin patrimonial. Existența bunurilor și a drepturilor privitoare la acestea permite persoanei să-și îndeplinească obligațiile cu caracter economic. În această ipoteză, patrimoniul apare ca o condiție a capacității juridice a persoanei, deci ca o valoare socială care trebuie apărată prin toate mijloacele juridice, inclusiv cele de drept penal<sup>26</sup>.

*Furtul și jaful se numeau tatibă.* Furturile erau clasificate ca norme juridice ale epocii: furturi mari și furturi mici. Furturile mari erau acelea când se însușea pe nedrept bunuri prețioase și când se provoca pagube în realizarea infracțiunii ca de exemplu se strica lacătul sau se deteriora peretele. Furturile mici erau infracțiuni când valoarea bunului furat era neînsemnată și nu se provoca pagube<sup>27</sup>. Tentativa de furt demonstrată în instanța de judecată era sancționată. Familia infractorului pentru declarații false în instanță era judecată ca complice la furt. Negustorii care nu achitau vama domnească erau judecați pentru furt. Furturile mici se mai numeau potlogării. Nu se pedepseau ca hoți: cel ce fură ceva de egală valoare cu ceea ce i se datorește, sau spre a glumi, sau prea puțin, spre a mânca și a se îmbrăca, sluga care fura cât îi era remunerarea, copil care fură de la părinți, sau soția de la soț și invers<sup>28</sup>.

*Tâlhăria* era o infracțiune gravă ce era săvârșită de către tâlhari înarmați cu arme. Tâlharii întreprindeau acțiuni de banditism în apropierea orașelor, târgurilor și la intersecția drumurilor comerciale. În Moldova și Țara Românească înainte de jumătatea sec. al XIV-lea existau o serie de drumuri locale care legau centrele mai importante, de obicei locurile unde rezidau liderii locali, apoi administrația

---

<sup>25</sup> Zabolotnaia Lilia, *Femeia în relațiile de familie în Țara Moldovei în contextul european până la în sec. XVIII-lea*, Editura Pontos, Chișinău, 2011, pp. 204-205.

<sup>26</sup> Brînză Sergiu, Stati Vitalie, *op. cit.*, vol. I, F.E.-P ”Tipografia Centrală”, Chișinău, 2011, pp. 571-572.

<sup>27</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei RPR, București, 1961, p. 65.

<sup>28</sup> *Enciclopedia Românei*, vol. I, Asociația Științifică Pentru Enciclopedia României, București, 1938, p. 398.



domnească unde se practicau schimburile de mărfuri și raporturile economice<sup>29</sup>. Domnul și instituțiile domnești erau preocupați de a asigura liniștea și securitatea populației indiferent de regiune, sat, oraș sau drum. Tâlharii puneau în pericol activitatea economică și dezvoltarea statului și a populației civile.

*Escrocherie* – dobândirea ilicită a bunurilor prin abuz de încredere sau înșelăciune se califica în instanța de judecată ca furt. Normele juridice ale epocii calificau înșelăciunea ca faptele de a învăța pe cineva să comită infracțiuni sau să se abată de la obiceiurile creștinești. Boierii care guvernau moșia încălcând legile țării și obiceiurile pământului, comiterea unei crime sub îndrumarea unei femei<sup>30</sup>.

*Vinderea copiilor străini și robilor străini* conform normelor juridice a vremii era o infracțiune de patrimoniu și nu infracțiune contra familiei<sup>31</sup>. Nu se permitea vinderea copiilor creștini evreilor și musulmanilor.

*Încălcarea semnelor de hotar* constă în distrugerea, mutarea și nesocotirea semnelor de hotar se pedepsea cu amendă numită hatalm, era o infracțiune de patrimoniu, cu scop de a însuși bunul imobil al proprietarului și de a însuși fructul<sup>32</sup>.

*Incendierea caselor și holdelor* conform izvoarelor de drept ale epocii era considerată o infracțiune ușoară<sup>33</sup>. Normele juridice ale vremii calificau *incedierea*.

*Fuga țăranilor de pe domeniu și acceptarea acestora în alte comunități* era o infracțiune care conform normelor juridice ale epocii era ceva de gen venit ratat pentru stăpânul acestuia. În caz de se depista fuga țăranului, persoanele de la care acesta cerea adăpost erau obligate să îl returneze feudalului său<sup>34</sup>.

*Provocările de pagube* erau infracțiuni ușoare care de obicei se soldau cu pierderea sau deteriorarea unui bun. Conform normelor juridice medievale pagube, se divizau în:

- 1) pagube de bunuri persoanele;
- 2) paguba unui animal;
- 3) paguba roadei din țarină sau livadă;
- 4) Incedierea din neatenție<sup>35</sup>.

*Răpirea animalelor și vătămarea acestora* erau infracțiuni care lipseau posesorii de mijloacele de tracțiune și lucrările în câmp.

---

<sup>29</sup> Laurențiu Rădvan, *Orașele din Țările Române în Evul Mediu*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, p. 342.

<sup>30</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București 1962, p.

<sup>31</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București 1961, p. 67.

<sup>32</sup> *Ibidem*, p. 54.

<sup>33</sup> Elena Aramă, Valentina Coptileț, *Istoria Dreptului Românesc*, CEP USM, Chișinău 2012, p. 65.

<sup>34</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei Republicii Populare Române București 1961, p. 56.

<sup>35</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei Republicii Populare Române București 1962, pp. 286-287.

### *Infrațiuni împotriva normelor de convețuire socială*

Convețuirea socială are un sens larg, potrivit căruia cele mai multe sunt, în fond, relații de convețuire socială, relații de viețuire a unor oameni împreună cu alți oameni. Convețuirea socială este acel mediu social care presupune contacte mai apropiate directe, frecvente între oameni, a căror perturbare implică o suferință morală, cum sunt contactele care implică buna-cuviință și respectul reciproc, moralitatea publică<sup>36</sup>.

*Răpirea de fată sau de femeie* o infracțiune ce atenta la familie și era o crimă destul de gravă pentru societatea medievală, deoarece fondarea unei familii și nunta a doi tineri necesita blagoslovenia și acceptul părinților, și acordul bisericii care stabilea gradele de rudenie după care se pronunța pro sau contra mariajului.

*Seduția* era o infracțiune care era tratată ca ademenirea cu scopul de a întreține relații sexuale. Relațiile sexuale până la căsătorie erau criticate aspru de societatea medievală, sensul actului sexual era de a da viață copiilor care aveau drepturi de moștenire doar dacă familia avea acordul bisericii și în urma cununiei a părinților<sup>37</sup>.

*Violul* era o infracțiune gravă când infractorul constrângea altă persoană în incapacitatea de a se apăra, pentru a întreține o relație sexuală. Copiii născuți din violuri nu aveau dreptul la moștenire<sup>38</sup>.

*Sodomia* era o infracțiune deosebit de gravă și consta în raporturi sexuale dintre bărbați, sau între femei, sau bărbați cu animale, femei cu animale<sup>39</sup>.

*Desfrânarea, adulterul soției, nașterea unui copil de către o femeie necăsătorită* erau niște infracțiuni considerate de către societatea medievală ca acte imorale. Adulterul era un act imoral și infidelitate conjugală, nu numai a soțului/soției, dar și a celeilalte persoane amant/amantă. Relațiile sexuale interzise erau numite ca curvie sau preacurvie<sup>40</sup>.

*Incestul* amestecul de sânge era o infracțiune care constă în întreținerea de relații sexuale între părinți și copii, frați și surori. Aceste legături sexuale erau oprite de legile morale, bisericesti, juridice de către societate, biserică și stat.

*Bigamia* era o infracțiune gravă împotriva normelor societății medievale, ce consta în realiația unui bărbat cu două femei indiferent de locuiau împreună sau separat<sup>41</sup>.

*Proxenetism* normele juridice ale epocii numeau hotru (supuitor, codoș) pe persoanele ce susțineau prostituția, era o infracțiune gravă, aspru criticată de stat, biserică și societate<sup>42</sup>.

---

<sup>36</sup> Sergiu Brînză, Vitalie Brînză, *op. cit.*, vol. I, F.E.-P "Tipografia Centrală", Chișinău, 2011, p. 786.

<sup>37</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei RPR, București 1962, p. 259.

<sup>38</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei RPR, București, 1961, p. 137.

<sup>39</sup> *Ibidem*, p. 148.

<sup>40</sup> *Ibidem*, p. 89.

<sup>41</sup> *Ibidem*, p. 108.

<sup>42</sup> *Ibidem*, p. 124.

*Exploatarea copiilor creștini* era o infracțiune gravă, dacă copii erau vânduți și impuși să presteze munci pentru evrei. În societatea medievală evreii erau văzuți ca vinovați de toate relele de pe pământ și erau numiți jidovi. Se considera ca o insultă ca creștinii să lucreze pentru evrei. Vinderea copiilor și exploatarea lor se permitea doar în cazurile în care minorii erau robii creștinilor<sup>43</sup>.

*Sudalma* erau considerate infracțiuni ușoare și erau clasificate de normele juridice ale epocii în sudalme mici și mari. Ca sudalme se considerau înjurături, certuri, bârfe, bătaii și îmbrânceli. Scrisorile cu amenințări, cuvinte necenzurate, șantaj tot erau considerate ca sudalme<sup>44</sup>. Locul unde se realiza sudalma califica infracțiunea, de exemplu în biserica sudalma era mare, în târg mai mare sudalma ca sudalma în sat. Rangul persoanei căreia i se adresa sudalma clasifica infracțiunea în mare sau mică, boierul certat de un țăran era considerată o sudalmă mare<sup>45</sup>. În categoria sudalmelor intra și denunțarea calomnioasă a cuiva.

*Calomnia* era o infracțiune ușoară cunoscută în normele juridice ca *cleveta* fiind răspândirea cu bună știință a informațiilor false despre o persoană cu scopul de a-i defăima demnitatea, onoarea și reputația de care acesta se bucura în societate, cei care aveau mânie erau incluși în categoria clevenicilor.

*Sfada* era o infracțiune ușoară în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, acesta i-a dat înputerniciri episcopului Ioanichie să judece toate certurile și furturile din târg<sup>46</sup>. În Țara Românească sfada pentru moșie era stipulată ca și în Moldova sub formă de poruncă, devine cu timpul infracțiune independentă. În Moldova se menține numai sfada la târg.

*Căsătoria* unei femei după decesul soțului cu alt bărbat până la un an era considerată infracțiune și o încălcare a normelor sociale, familiale și bisericești<sup>47</sup>.

*Avortul* se considera o infracțiune gravă cu scopul de a provoca moartea fătului în uterul mamei, conform pravilei lui Matei Basarab, se specificau și metodele de întrepure a sarcinii fiind folosite ierburi sau alte metode<sup>48</sup>.

### ***Infracțiuni contra religiei și bisericii***

Infracțiunile contra religiei și bisericii saqwwerwete erau încălcarea sau abaterea de la principiile, regulile, obiceiurile și legile canonice. Delictele comise de slujitorii cultului, fețele bisericești sau mireni erau supuse instanței de judecată canonice, în urma soluționării se aplica o pedeapsă bisericească, prevăzută de nomocanoanele bizantine și apoi de dreptul bisericesc, dezvoltat în țările cu populație ortodoxă.

---

<sup>43</sup> Neculce Ion, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2001, p. 281.

<sup>44</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, București 1962, Editura Academiei RPR, pp. 140-141.

<sup>45</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei RPR, București, 1961, pp. 154-158.

<sup>46</sup> *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului*, vol. II, Editura Științifică, București, 1958, p. 695.

<sup>47</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei RPR, București, 1962, p. 265.

<sup>48</sup> *Ibidem*, p. 350.

Pedeapsa trebuia să fie pur spirituală, având ca obiectiv îndreptarea duhovnicească a celui vinovat. Dreptul de judecată deținut de egumenii și de călugării mănăstirilor putea fi exercitat prin împuternicire domnească.

*Vrăjitoria* era o infracțiune pe care societatea medievală nu o putea interpreta. Cei care practicau vrăjitoria erau considerați vinovați de toate relele pe pământ. În procesele de judecată cei care practicau vrăjitoria din start erau inculpați. Procedura era doar o formalitate în care se demonstra vina acestuia în toate năpastele ce s-au abătut asupra societății<sup>49</sup>.

*Erezia* infracțiunea ce consta în îndepărtarea conștiință de la canoanele bisericești. Preoții și diaconii care se căsătoreau după moartea soției erau judecați ca eretici<sup>50</sup>.

*Apostazia* - părăsirea condiției de călugăr și reverenirea la viața laică. Apostazia era o infracțiune gravă considerată aceeași hienie<sup>51</sup>.

*Ierosilia* era infracțiune gravă ce consta profanarea valorilor bisericești și faptele de sacrilegiu<sup>52</sup>. Ca ierosilie era considerată violarea, răpirea, căsătoria cu o slujitoare a cultului și anume călugăriță, pedeapsa diferă în caz că persoana a fost silită sau benevol s-a căsătorit. Călugărița, conform canoanelor bisericești și normelor juridice ale acelor timpuri, este considerată mireasa Domnului<sup>53</sup>. Ierosilia se califică ca crimă cu trei infracțiuni numite de normele juridice ale vremii păcate mari:

- 1) Sânge amestecat (incest);
- 2) Preacurvia;
- 3) Furt<sup>54</sup>.

*Incestul* era o infracțiune gravă ce încălca normele bisericești, în legislația medievală se folosea termenul de sânge amestecat, consta în relații sexuale între rude.

*Vomita* era o infracțiune care avea ca subiecți fețele bisericești și anume preoți cei vărsau din cauza unei beții în ziua în care ținea liturghia<sup>55</sup>.

*Malachia* era o infracțiune ce încălca legile și canoanele bisericești, în fapt consta satisfacerea sexuală a persoanei, acest proces era realizat de însuși făptașul. Malachia se considera ca o jignire a bisericii și credinței creștinești, și nu în ultimul rând a corpului uman și a persoanelor de sex opus, rolul fiecăruia era în de a crea o familie și a avea urmași.

*Profanarea mormintelor* era o infracțiune ușoară ce consta în săparea mormântului sau a furtului crucii de pe mormânt.

---

<sup>49</sup> *Ibidem*, p. 302

<sup>50</sup> *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei RPR, București, 1961, p. 179.

<sup>51</sup> *Ibidem*.

<sup>52</sup> Aramă Elena, Coptileț Valentina, *Istoria Dreptului Românesc*, CEP USM, Chișinău, 2012, p. 65.

<sup>53</sup> Zabolotnaia Lilia, *op. cit.*, pp. 95-96.

<sup>54</sup> *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei RPR, București, 1962, p. 258.

<sup>55</sup> *Ibidem*, p. 109.

*Încălcarea canoanelor* de către fețele bisericești erau infracțiuni grave deoarece biserica era centrul comunităților medievale și preotul era ca un exemplu pentru enoriași.

Actul criminal reprezintă, în esență, expresia concretă a unui ansamblu de fapte criminale care atentează la valorile ocrotite de lege. Ca produs nemijlocit al acestor acțiuni și conduite ilicite, crima implică o mare varietate de cauze și condiții a căror complexitate face dificilă operaționalizarea, ierahizarea și evaluarea precisă a importanței fiecăreia în comiterea faptei penale.

Cauzalitatea este o formă a interacțiunii dintre fenomene și procese, este tipul principal de determinare și reprezintă prin sine legătura obiectivă dintre două fenomene: cauză și efect<sup>56</sup>.

### Bibliografie

1. Aramă Elena, Coptileț Valentina, *Istoria Dreptului Românesc*, CEP USM, Chișinău 2012.
2. Brînză Sergiu, Stati Vitalie, *Drept Penal. Partea Specială*, vol. I, F.E.-P ”Tipografia Centrală”, Chișinău, 2011.
3. Cantemir Dmitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2001.
4. *Carte Romanească de învățătură 1646*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1961.
5. Ciobanu Igor, *Criminologie*, F.E.-P ”Tipografia Centrală”, Chișinău, 2013.
6. Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, 2, Fundația Regală pentru literatură și artă, București, 1943.
7. Costăchel V., Panaitescu P.P., Cazacu A., *Viața feudală în Moldova și Țara Românească*, Editura Științifică, București, 1957.
8. Costin Miron, *Letopiseșul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1944.
9. *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului*, vol. II, Editura Științifică, București, 1958.
10. *Enciclopedia Românei*, vol. I, Asociația Științifică Pentru Enciclopedia României, București, 1938.
11. Grama Mariana, Daniel Martin, *Istoricul apariției și evoluției măsurilor alternative privațiunii de libertate în Republica Moldova*, în *Studia Universitas. Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova*, Chișinău 2007, nr. 6.
12. *Îndreptarea Legii 1642*, Editura Academiei RPR, București, 1962.
13. Laurențiu Rădvan, *Orașele din Țările Române în Evul Mediu*, Editura Universității ”Alexandru Ioan Cuza ”, Iași, 2011.
14. Neculce Ion, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București.
15. Popescu Alexandra - Marcela, *Cîteva considerații privind învinuirea de hiclenie în Moldova medievală*, în *Cercetări Istorice*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2010.

<sup>56</sup> Ciobanu Igor, *Criminologie*, F.E.-P ”Tipografia Centrală”, Chișinău, 2013, p. 173.

16. Ureche Grigore, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P.P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955.
17. Zabolotnaia Lilia, *Femeia în relațiile de familie în Țara Moldovei în contextul european până la în sec. XVIII-lea*, Editura Pontos, Chișinău, 2011.

**Keywords:** *offences, penal responsibility, romanian mediaeval right, Moldavia, Wallachia.*

### THE OFFENCES WITH PENAL RESPONSIBILITY IN ROMANIAN MEDIAEVAL RIGHT FROM MOLDAVIA AND WALLACHIA

*(Abstract)*

The origins of crime, sanction, and criminology in Wallachia and Moldavia are much earlier than the date of founding Romanian medieval states. The first rules, rights and penalties for committing violations / crimes were set by the primitive community. Honesty, human solidarity, respect for the values of human collectivity were fundamental to the morals of that social order.